

FÖRREHABILITERING PÅ FOLKHÖGSKOLA

UTVÄRDERING AV FÖRREHABILITERINGSPROJEKT PÅ 10 FOLKHÖGSKOLOR

SAMMANFATTNING

Stockholm och Uppsala 2011-10-15

Professor emeritus Alf Bergroth

Mittuniversitetet

Professor emeritus Jan Ekholm

Karolinska Institutet

FÖRORD

Undertecknad Alf Bergroth blev under år 2010 kontaktad av verksamhetsutvecklare Lars-Åke Stenström vid Hellidens folkhögskola, och verksamhetsutvecklare Gunni Strandberg, Försäkringskassans huvudkontor i Stockholm angående utvärdering av Förrhabiliteringsprojektet.

Jag fann uppgiften intressant och tackade ja. Jag tog kontakt med professor em. Jan Ekholm vid Karolinska Institutet för ett samarbete med utvärderingen. Vi har genomfört flera utvärderingar i samarbete (se käll- och litteraturlistan) och även professor Ekholm fann projektet intressant. Vi vill i sammanhanget påpeka att vårt utvärderingsarbete inte är av traditionell akademisk karaktär utan ett utredningsarbete.

Föreliggande rapport har utarbetats av professor emeritus Alf Bergroth i rehabiliteringsvetenskap vid Mittuniversitetet som nyligen också varit verksam som professor II vid Högskolen i Nord-Trøndelag, Norge och professor emeritus Jan Ekholm i rehabiliteringsmedicin vid Karolinska Institutet. Jan Ekholm har tidigare varit verksam som klinikchef för Rehabiliteringsmedicinska kliniken, Karolinska Sjukhuset och är numera, efter sammanslagning av Stockholms tre rehab.-kliniker, emeritus-aktiv vid Rehabiliteringsmedicinska Universitetskliniken Stockholm, Danderyds sjukhus.

Vi vill tacka verksamhetsutvecklare Lars-Åke Stenström vid Hellidens folkhögskola och tillika nationell samordnare för de regionala projekten för ett gott samarbete. Stenström har varit vår kontaktlänk mellan de folkhögskolor som ingår i projektet och arbetsförmedlingarna samt försäkringskassan (innefattande fyra regionala ESF-projekt och ett lokalt projekt finansierat av ett samordningsförbund i Örebro. Nedan kallat Kävesta-projektet). I rollen som kontaktperson har Stenström varit deltagare vid våra intervjuer och fokusgrupper för att lämna information om projektet. Stenström har också varit en kritisk läsare och kommentator av våra frågeformulär/enkäter samt våra utkast till presentationer av vår utvärdering. I egenskap av utvärderare har vi naturligtvis intagit en självständig roll när det gällt att fatta slutliga beslut om utformning av frågeformulär/enkäter och rapportutkast. Som utvärderare arbetar vi alltid parallellt med ledningen för ett projekt och i denna utvärdering har detta förhållningssätt fungerat särskilt bra tack vare samarbetet med nationella samordnaren för projektet Lars-Åke Stenström. Vi vill i sammanhanget tacka rektor Klas Sjögren, Hellidens folkhögskola, som läst och kommenterat utkastet till rapport.

Vi vill också tacka Maggie Öljansberg, samverkansansvarig på Försäkringskassans LFC Nacka Södermalm, som gjort en mycket betydelsefull insats med utformning av ett formulär för insamling av avidentifierade uppföljningsdata om deltagarna i Förrhabiliteringsprojektet samt organiserat datainsamling i olika regioner samt själv gjort datainsamlingen för Stockholmområdet. Vi tackar M. Öljansbergs kollegor på Fk för deras insatser: Gunilla Westerlund, Susanne Rundqvist, Karin Lindfors, Birgitta Svärd, Beatrice Karlsson och Louise Ahlgren samt Kävestaprojektets aktivitetsledare Anna Johnsson.

Dessutom och inte minst vill vi tacka samtliga personer som vi intervjuat för att få underlag till utvärderingen.

Det är vår förhoppning att rapporten skall komma till användning i det fortsatta arbetet med att skapa bra förutsättningar för att utveckla en förrhabiliteringsmodell som så väl behövs i det framtida rehabiliteringsarbetet.

Stockholm och Uppsala
Alf Bergroth & Jan Ekholm

SAMMANFATTNING AV UTVÄRDERINGEN FÖRREHABILITERINGSPROJEKT PÅ 10 FOLKHÖGSKOLOR

av

Prof em Alf Bergroth och prof em Jan Ekholm

I projektet ingår fem projekt (fyra finansierade av ESF-rådets olika partnerskap: Stockholm, Småland och Öarna, Västsverige, och Östra Mellansverige samt ett projekt finansierat av samordningsförbundet i Örebro). Från folkhögskolans sida var tanken ett sammanhållet projekt, men det fanns ingen nationell utlysning hösten 2008. Därför blev det den nämnda lösningen.

Först kan noteras några utgångspunkter från projektledningens sida vad de vill åstadkomma med projektet.

Det är alldeles tydligt att projektledningen är ute efter att utveckla förrehabiliteringen utifrån de metoder som strategiskt används vid folkhögskolorna för att långtidssjuka och individer som aldrig kommit in på arbetsmarknaden skall få en chans till egen försörjning.

En annan strategisk idé från projektledningen är att projektet skall ha som utgångspunkt att se de deltagande individerna utifrån ett resursperspektiv vilket innebär att den friska sidan hos individerna och inte det sjuka/skadade skall sättas i centrum i rehabiliteringsarbetet.

Folkhögskolornas profil skall ha betydelse för hur aktiviteterna utformas men aktiviteterna skall utgå från ett aktivt demokratiskt arbete och genusperspektiv.

Syftet med projektet förrehabilitering är att utveckla metoder för hur folkhögskolan kan skapa aktiviteter som fungerar som förrehabilitering och projektet skall särskilt beakta jämställdhet, etnicitet och funktionshinder i projektets alla aktiviteter på ett sådant sätt att samtliga individer får likvärdiga förutsättningar att komma till den arbetslivsinriktade rehabiliteringen.

Vidare ingår i syftet att öka samarbetet mellan medarbetare på försäkringskassan, arbetsförmedlingen och folkhögskolan så att det ökar förståelsen för varandras arbetsmetoder, kultur och språk samt att finna former för fortsatt arbete med förrehabilitering.

Dessutom skall projektledningen sprida erfarenheter och information vidare inom folkhögskolorna och till myndigheter och alla andra aktörer inom rehabiliteringsområdet.

Av projektledningens målformuleringar för projektet framgår som kvalitativa mål att folkhögskolan genom förrehabiliteringen kan få flera i arbetslivsinriktad rehabilitering. I de kvalitativa målen ingår vidare att definiera och dokumentera förrehabilitering som en metod som bidrar till att personer som är sjukskrivna eller som har sjuk- eller aktivitetsersättning kommer närmare arbetsmarknaden.

Som kvantitativt mål konstateras att projektet skall genomföra aktiviteter om 15 veckor för ca 15 personer per aktivitet samt att 60 % av deltagarna efter 15 veckor i förrehabilitering kan gå vidare till arbetslivsinriktad rehabilitering.

I arbetet med projektets genomförande konstateras att metodiken bygger på dynamisk och positiv utveckling som uppstår i en grupp och i aktiviteterna skall ingå : introduktion, kvalitetsmässig kartläggning, gruppdynamiska övningar samt ett arbete för en ökad självkänsla hos projektdeltagarna. Som självstärkande moment i aktiviteterna skall ingå: teoretiska studier, samhällsorientering, skrivövningar, skriftlig och muntlig framställning, datakunskap och psykologi, samt i praktiskt inriktade områden; konstantverk, sport, motion, naturen som resurs, musik, friskvård och hälsa.

I genomförandet av projektet poängteras också att alla folkhögskolor bör ha en positiv kontakt med arbetsförmedlingar för att bli skapade kontakt med den lokala arbetsmarknaden.

Som en viktig ingrediens i genomförandet av projektet, konstateras att folkhögskolorna har en miljö, där unga och gamla möts, liksom personer födda i Sverige och utomlands, liksom personer med och utan funktionshinder samt studerande och andra personer som tillfälliga gäster.

Vilka resultat har förrehabiliteringsprojektet lämnat när det gäller ovan redovisade utgångspunkter, syften och målsättningar?

Frågeformulärsstudien visade att en stor majoritet av deltagarna ansåg att Förrehabiliteringen (FR) hade fyllt en viktig funktion för dem, att deras förväntningar på FR hade uppnåtts i stor omfattning, att FR medfört positiva förändringar i deras egen rehabilitering, och att FR borde finnas kvar som ordinarie verksamhet. En majoritet av de som hade tidigare erfarenhet av rehabilitering ansåg att det var mycket stor skillnad till fördel för FR.

Försäkringskassan hade aktualiserat de flesta till FR och därnäst kom Arbetsförmedlingen. Bland deltagarna fanns många med ovanligt långvarig sjukfrånvaro. "Högsta" genomförda utbildning hade stor spridning från folkskola till universitet. En femtedel hade grundskola, en femtedel något av gymnasieskolans praktiska program, en femtedel något av gymnasieskolans teoretiska program och en fjärdedel högskola eller universitet. Det var således en i förhållande till situationen oväntat stor andel med högre utbildning.

Studien med fokusgruppintervjuer visar att för de intervjuade deltagarna hade förrehabiliteringen fyllt en viktig funktion, att deras förväntningar på Förrehabiliteringen hade uppnåtts i mycket stor eller i stor omfattning, för många hade FR medfört positiva förändringar i deras egen rehabilitering och att de helt stödde åsikten att förrehabiliteringsprojektet borde övergå i en ordinarie verksamhet. Det framgick att alternativet till att delta i Förrehabilitering på folkhögskola för många av deltagarna var olika varianter av passiva företeelser, t.ex. fortsatt hemmavistelse med kommunens ekonomistöd eller med sjukersättning från Fk. Av de förslag till förbättringar som kom upp i samtalen kan nämnas behovet för en deltagare att uppfatta att det finns, eller helst få delta i, en planering för fortsättningen efter FR:s slut och att detta sker i god tid före FR-aktivitetens avslutning. Beträffande vilka moment som de tyckte hade haft mest betydelse för dem kom många olika detaljförslag upp som berodde på just den individens intresseprofil eller specifika behov. Men det som också kom fram var att momentövergripande faktorer uppfattades som synnerligen viktiga, såsom samarbetet i gruppen, samtalen med andra gruppmedlemmar, nya vänskapsrelationer, samtalen med lärarna, komma in i och fungera regelbundet inom ramen för en organiserad struktur.

Personal. Den centrala utgångspunkten i förrehabiliteringsprojektet handlar om att se projektdeltagarna som resurser. Det innebär bl a att se individens friska sida och inte den sjuka/skadade sidan. I praktiken innebär detta förhållningssätt att den verksamma personalen i projektet inte tar in någon information om sjukdom/skada hos deltagarna, Förhållningssättet bryter mot den gängse byråkratiska modell som normalt tillämpas hos de inblandade myndigheterna försäkringskassan och arbetsförmedlingen. I utvärderingen kan konstateras att de flesta representanterna för myndigheterna i projektet accepterar detta förhållningssätt eftersom de också inser att deltagarna i projektet i de flesta fall är mycket sköra och har lite annorlunda behov än personer som utgör ”vanliga” rehabiliteringsärenden. Men det är viktigt att kunna konstatera att några av representanterna för myndigheterna anser detta vara en viktig kunskap som också kan gälla s k vanliga ärenden. Som en följd av detta förhållningssätt skrivs inte några utlåtanden över resultatet av deltagandet i förrehabiliteringsprojektet, vilket framförallt arbetsförmedlingen reagerat mot. Arbetsförmedlingen anser att det uppstår svårigheter att arbeta vidare med personer som deltagit i projektet eftersom andra myndigheter också har behov av sådana intyg.

En annan utgångspunkt i projektet handlar om att ta vara på folkhögskolans metodik och att utveckla metodiken för att långtidssjuka och personer som aldrig kommit in på arbetsmarknaden skall få en chans genom att komma till den arbetslivsinriktade rehabiliteringen.

Det kan utan tvekan konstateras att personalen hos folkhögskolorna och även hos de medverkande myndigheterna försäkringskassan och arbetsförmedlingen, har en grundläggande förståelse för att dessa individer måste ges denna chans för att i första hand bli förrehabiliterade och därefter lyckas bli aktuella i arbetslivsinriktad rehabilitering och därefter skaffa sig utbildning och/eller praktik för att så småningom bli självförsörjande av förvärvsarbete.

Förrehabiliteringsprojektet med den involverade personalen har uppfyllt syftet genom att på ett systematiskt sätt utvecklat projektets metoder för att åstadkomma en förrehabilitering i den framtida ordinarie verksamheten. Detta har skett genom att projektet beaktat jämställdhet, etnicitet och funktionshinder i de aktiviteter som förekommit vid de olika folkhögskolorna. Utvärderingsresultaten kan sägas visa att utvecklingen av metoderna har skett på ett för alla projektdeltagare likvärdigt sätt.

Det finns mycket att säga om den arbetsmetod som utvecklats inom förrehabiliteringsprojektet. Utgångspunkten för metodiken är den djupa förståelse som finns hos projektets medlemmar med aktivitetsledarna i spetsen, för att det här i regel handlar om människor som varit aktuella länge hos myndigheterna och som misslyckats i sina strävanden att komma in på

arbetsmarknaden. Flera av dem som är aktuella hos projektet har ”givit upp” och hoppats på någon form av bidrag och då helst en permanent sjukersättning, och detta är också relevant hos vissa projektdeltagare, men det handlar inte om någon majoritet av de projektdeltagare som är aktuella. Just det faktum att det hos deltagarna i projektet rör sig om sköra individer är av största betydelse för projektansvariga när förrehabiliteringen skall starta. Det går inte att gå snabbt fram med olika typer av åtgärder/insatser utan här är det av vikt att deltagarna startar med en påtalad kravlöshet när det gäller tidpunkt att komma till folkhögskolan och hur länge personen ifråga orkar vara på skolan och det gäller framförallt den första tiden. Om projektdeltagaren märker att han/hon accepteras trots att han/hon endast orkar vara med kort tid och att han/hon kanske måste avgränsa uppgifterna under dagen för vila, så har det visat sig betyda oerhört mycket för vissa projektdeltagare. Det har visat sig att när projektdeltagaren känner sig bli respekterad trots brister och dåligt självförtroende så växer individen snabbt till en resurs att satsa på. När personalen ser ”glimten i ögat” hos projektdeltagaren ger det möjligheter till att gå vidare i förrehabiliteringen.

Många av personalen vid folkhögskolorna vittnar om betydelsen av kravlösheten i starten för många av deltagarna i förrehabiliteringsprojektet, men det bör understrykas att kravlösheten också accepteras av de medverkande myndigheterna försäkringskassan och arbetsförmedlingen även om förhållningssättet bryter mot gängse förhållningssätt hos myndigheterna. De betonar att det är viktigt att använda ordet i olika sammanhang eftersom deltagarna då förstår att de kan vara med i projektet och utvecklas i projektet trots svaghet och brister

Vilka åtgärder/insatser eller moment i aktiviteterna vid de olika folkhögskolorna spelar roll för att förrehabiliteringsprojektet skall leda till arbetslivsinriktad rehabilitering för ett flertal av dem som är deltagare i projektet? För personalen vid folkhögskolorna som arbetar i förrehabiliteringsprojektet finns ett självklart svar på denna fråga och det är att helheten av insatser spelar en avgörande roll och att det är gruppen och gruppssamvaron som har ett avgörande inflytande på utvecklingen för den individuella deltagaren. Aktivitetsledarna vid folkhögskolorna ser till att grupp dynamiken ger stöd till varje individ och att självförtroendet stärks. Ödmjukheten hos personalen och synen på projektdeltagaren som en individ med resurser gör att det kan leda till att få projektdeltagarna att tro på sig själva och att de har möjligheter att lyckas åstadkomma en framtid där de så småningom efter en arbetslivsinriktad rehabilitering kan försörja sig av förvärvsarbete.

I syftet med förrehabiliteringsprojektet ingår att utveckla samarbetet mellan folkhögskolan och de myndigheter som ingår; försäkringskassan och arbetsförmedlingen. Det kan först konstateras att det bedöms positivt att folkhögskolan inte är en myndighet vilket på många sätt ger frihetsgrader när det gäller att utveckla metodiken. Folkhögskolans personal påpekar detta förhållande med positiva tongångar men också försäkringskassans personal ser detta som positivt, men kanske inte arbetsförmedlingen påpekar detta i lika stor utsträckning i sina svar.

Det kan sägas att folkhögskolans personal i relativt stor utsträckning har ett positivt samarbete med försäkringskassan. När det gäller folkhögskolans relation och samverkan med arbetsförmedlingen är samarbetet inte lika utvecklat. Vi har i utvärderingen kunnat konstatera att det hos vissa folkhögskolor är ett mycket stort och positivt intresse från arbetsförmedlingen att samarbete inom ramen för förrehabiliteringsprojektet, men det kan också konstateras att det finns arbetsförmedlingar som i stort sett inte är med i samarbetet kring förrehabiliteringsprojektet, även om det på senare tid håller på att ske förändringar till en mera omfattande samverkan mellan arbetsförmedlingen och projektet.

Betydelsen av samarbetet med försäkringskassan och arbetsförmedlingen för folkhögskolan är värdefullt och det gäller framförallt trepartssamtalen där representant för folkhögskolan, projektdeltagaren och handläggare från försäkringskassan och/eller arbetsförmedlingen ingår.

Det kan också noteras att förrehabiliteringsprojektet har en klok målsättning att "endast" lyckas till 60 % att få deltagarna till den arbetslivsinriktade rehabiliteringen och att de återstående ca 40 % av deltagarna blir klara över att de inte lyckas bli aktuella för arbetslivsinriktad rehabilitering. Att uppnå denna målsättning måste anses vara av stort värde för de individer som är aktuella i projektet och naturligtvis för de inblandade myndigheterna som då blir medvetna om den fortsatta hanteringen av individens situation.

En fråga i frågeformuläret till personalen handlar om i vilken omfattning de anser att målsättningen med förrehabiliteringsprojektet uppnåtts. Den tillfrågade personalen uppger när intervjun sker att de inte känner till någon statistik som belyser frågan, men de flesta av personalen anser att målsättningen är på väg att uppnås?

Beträffande alla nio Förrehabiliteringsaktiviteter som undersökts i statistikstudien visar data från Försäkringskassans register rörande de 315 deltagarna att:

- 50% av deltagarna var i aktiva rehabiliteringsåtgärder med inriktning på arbetsmarknaden efter FR
- 3% hade gjort avbrott efter FR-försök på grund av att de gått över i annan rehabilitering med arbetslivsinriktning.
- Totalt var således 53% i aktiva åtgärder efter FR eller FR-försök.
- De aktiva rehabiliteringsåtgärderna var FAROS (15%), ALI (19%), annan typ av aktiv arbetslivsorienterad rehabilitering (9%), vanliga studier (2%) och några enstaka (6 personer) hade börjat arbeta (2%) hel- eller deltid.
- 65% av deltagarna bedömdes av Fk ha haft nytta av FR med avseende på att ha kommit närmare arbetsmarknaden.

Beträffande de 5 (av 6) Förrehabiliteringar som utvärderats såväl med frågeformulär och fokusgruppintervjuer som med statistik baserad på data från Fk:s register (165 deltagare) kan noteras att utfallet var mycket lika det totala utfallet beskrivet ovan:

- 47% av deltagarna var i aktiva rehabiliteringsåtgärder med inriktning på arbetsmarknaden efter FR
- 4% hade gjort avbrott efter FR-försök på grund av att de gått över i annan rehabilitering med arbetslivsinriktning.
- Totalt var således 51% i aktiva åtgärder efter FR eller FR-försök.
- De aktiva rehabiliteringsåtgärderna var FAROS (12%), ALI (16%), annan typ av aktiv arbetslivsorienterad rehabilitering (10%), vanliga studier (3%) och en person hade börjat arbeta (3%).
- 57% av deltagarna bedömdes av Fk ha haft nytta av FR med avseende på att ha kommit närmare arbetsmarknaden.
- 30% av de som fullföljt Förrehabiliteringen hade efteråt 'annan' situation än de olika slagen av arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder och bland dem fanns många som fått eller planerades få permanent sjukersättning, men bland dem fanns också en hel del som genomgick Förrehabilitering en gång till och där kan finnas en andel som senare övergick till arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder.
- Könsfördelningen bland deltagarna i fyra Förrehabiliteringar som antog både kvinnor och män var 82% kvinnor och 18% män.

I utvärderingen kommer det fram förslag från personal på hur förrehabiliteringen i framtiden skulle kunna fungera bättre. Försäkringskassan tycker att det vore värdefullt med trepartssamtal innan förrehabiliteringen startar och inte som nu i mitten av förrehabiliteringsperioden och i slutet av perioden. Försäkringskassan understryker också det värdefulla i att projektdeltagarna fått arbeta i små steg under en längre tid. Det ger möjligheter för individer med psykisk ohälsa och social isolering som följd av en längre sjukskrivning att komma tillbaka och/eller komma in i arbetslivet.

Folkhögskolans personal anser också att det skulle vara värdefullt med en förlängning av tiden för projektdeltagande. Från folkhögskolan efterlyses ett bättre samarbete med arbetsförmedlingen på vissa orter

Arbetsförmedlingen anser att det skulle vara betydelsefullt med en förlängning av förrehabiliteringsperioden. Några av de intervjuade anser att den metodik som används inom förrehabiliteringsprojektet bör fortsätta. Viktigt att individerna får arbeta i egen takt och inte ha tidspress och att rehabiliteringen planeras utifrån varje individs behov och resurser.

Frågan om folkhögskolan är den mest lämpliga att sköta förrehabilitering En klar majoritet (93 %) av den tillfrågade personalen anser att förrehabiliteringsprojektet fyller en viktig funktion i rehabiliteringsarbetet

Ungefär samma övertygande resultat gäller på frågan om förrehabiliteringen bör finnas kvar efter projekttidens slut? Här svarar 91% av den tillfrågade personalen ja.

Hur ser då de intervjuade personerna på frågan om folkhögskolan är den mest lämpliga att sköta förrehabilitering? 65% av den tillfrågade personalen svarar obetingat ja på frågan, men inte mindre än 23 % vet inte. Lite förvånande i sammanhanget är att fyra personer vid folkhögskolan svarar vet inte. Det konstateras från försäkringskassan att folkhögskolan är en av många tänkbara som kan vara lämpliga, men här nämns också att folkhögskolan har en bra miljö och en bra personal som är vana vid att stötta individer i svårigheter. Vidare är det en väsentlig fördel att folkhögskolan inte är en myndighet utan en neutral icke-myndighet mellan försäkringskassan och arbetsförmedlingen.

När det gäller ledningsgruppen konstateras att den består av representanter för försäkringskassan, arbetsförmedlingen och folkhögskolan.

Vi har i utvärderingen genomfört intervjuer och fokusgrupp med både lokala representanter för folkhögskolan och representanter för myndigheterna och den nationella ledningsgruppen. När vi gör en motsvarande analys som ovan mellan resultat av projektet och målsättningen som projektledningen formulerat så kan konstateras att nationella ledningsgruppen poängterar utgångspunkterna, syftet och målsättningarna med projektet. Detta är måhända en självklarhet eftersom det handlar om ledningsgruppen. Förutom det som fått genomslag i resultatet av projektets insatser så kan konstateras att vi som utvärderare följt nationella samordnaren för projektet Lars-Åke Stenströms enträgna arbete för att projektets intentioner helt enkelt skall lyckas. Stenström har funnits med i våra kontakter med deltagare och personal med anknytning till förrehabiliteringsprojektet i huvudsak för att informera om projektet. Vi har som utvärderare kunnat konstatera vid information om projektet i Riksdagshuset och vid konferens i Hagaberg med representanter för folkhögskolor, arbetsförmedlingar, försäkringskassan och representant från europeiska socialfonden, att Stenström i alla sammanhang följt en strikt linje när det gällt information om förrehabiliteringsprojektet. Stenström har tillsammans med både representanter för lokala och nationella grupperna, enligt vår uppfattning, haft en stor och viktig betydelse för projektets lyckade resultat och utveckling. Vi har erfarenhet av utvärderingsarbete i annat sammanhang där det ofta råder brister i projektledningens arbete, som oftast resulterar i ett dåligt resultat för projektet. Förrehabiliteringsprojektet kan i detta avseende ses som ett föregångsexempel för andra ”projektmakare”.

Sammanfattningsvis har utan tvekan en klar majoritet av – och i hög grad - de av projektledningen uppsatta punkterna av syfte och målsättningar uppnåtts. På punkt efter punkt visar såväl kvalitativa som kvantitativa resultat att uppsatta mål uppnåtts helt eller i hög grad. I detta avseende kan projektet ses som mycket lyckosamt och kan nu utgöra en plattform för fortsatt utvecklingsarbete. Eftersom en så god grund nu byggts upp finns anledning att gå vidare med förfinande frågeställningar i syfte att arbetsmetoderna skall kunna få en allmän tillämpning i rehabiliteringsprocessen.

KONKLUSIONER

Deltagarstudierna och den uppföljande statistikstudien

1. Förrehabiliteringsprojektet har i mycket hög utsträckning uppnått uppsatta mål när det gäller att åstadkomma en aktivitet som deltagarna uppskattar och tycker sig ha nytta av i och med att frågeformulärsstudien visade att en stor majoritet av deltagarna ansåg att Förrehabiliteringen (FR) hade fyllt en viktig funktion för dem, att deras förväntningar på FR hade uppnåtts i stor omfattning, att FR medfört positiva förändringar i deras egen rehabilitering, och att FR borde finnas kvar som ordinarie verksamhet. En majoritet av de som hade tidigare erfarenhet av rehabilitering ansåg att det var mycket stor skillnad till fördel för FR.
2. Stöd för att Förrehabiliteringsprojektet i mycket hög utsträckning uppnått uppsatta mål när det gäller att åstadkomma en aktivitet, som deltagarna uppskattar och tycker sig ha nytta av i fråga om att komma närmare arbetsmarknaden, framkom även i intervjustudien av deltagare i fokusgrupper. Förrehabilitering var i princip inte ett alternativ till någon form av arbetslivsinriktad rehabilitering, utan ett alternativ till passivitet. Beträffande de olika moment som ingick i en aktivitet framkom att momentövergripande faktorer uppfattades som synnerligen viktiga, såsom t.ex. samarbete i gruppen, samtal med gruppmedlemmar och lärare och att få komma in i och fungera regelbundet inom ramen för en organiserad struktur.
3. Försäkringskassan aktualiserade de flesta deltagarna till FR och därefter kom Arbetsförmedlingen. De som erbjudits FR och antagit sin plats var till stor andel deltagare med ovanligt lång sjukfrånvarotid. Deltagarnas utbildningsnivåer var brett fördelade över normalt förekommande utbildningar från folkskola till universitet men i förhållande till situationen var det en oväntat stor andel som hade genomgått utbildning på universitet/högskola.
4. Förrehabiliteringsprojektet har i hög utsträckning uppnått uppsatta mål när det gäller att 60% skulle kunna delta i arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder efter FR. Detta stöds av utfallsuppgifterna från Kävesta-projektet som tyder på att drygt hälften av deltagarna som genomgått FR hade uppnått en planering att gå vidare till arbetslivsinriktad rehabilitering, studier eller arbete (39% av antagna deltagare).

5. Förrehabiliteringsprojektet har i hög utsträckning uppnått uppsatta mål när det gäller att 60% skulle kunna delta i arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder efter FR, vilket visas av uppföljande statistikstudien baserad på Försäkringskassaregisterdata. Den visar att för de nio FR som undersökts (med 315 deltagare) var 50% av deltagarna efter genomförd FR i aktiva rehabiliteringsåtgärder med inriktning på arbetsmarknaden. 3% hade gjort avbrott efter FR-försök på grund av att de gått över i annan rehabilitering med arbetslivsinriktning. Detta gör totalt 53% i aktiva åtgärder efter FR eller FR-försök. 65% bedömdes ha haft nytta av FR med avseende på att ha kommit närmare arbetsmarknaden. Ovanstående utfallsmått, 50% och 65%, ska relateras till det av projektledningen uppsatta målet om 60% och det kan bedömas att resultatet ligger mycket nära det uppsatta målet.

Ledningsgrupp- och personalstudien

1. Förrehabiliteringsprojektet har visat möjligheten av att bryta utanförskapet för de individer som varit borta en längre tid från arbetsmarknaden och/eller för dem som inte varit inne på arbetsmarknaden. Det kan konstateras att förutom den engagerade personalen i projekten har projektledningen både lokalt och nationellt en stor del i att förrehabiliteringsprojektet lämnar positiva resultat. Projektledningen har visat styrka och engagemang för att förrehabiliteringsprojektet skall utgöra en grund för en förrehabilitering, som borde ingå som en del i rehabiliteringskedjan i framtiden. Som utvärderare kan vi med utgångspunkt från resultaten av utvärderingen se positivt på en sådan utveckling.

2. I utvärderingen har den intervjuade personalen hos Fk, Af och Fh i stor utsträckning svarat att förrehabiliteringsprojektets arbetsmetoder borde bli ordinarie verksamhet i rehabiliteringsarbetet innan den arbetslivsinriktade rehabiliteringen startar för de individer som nämnts ovan i punkt 1. En central del i utgångspunkten för projektet är att se individen i ett resursperspektiv. Det innebär bl a att se projektdeltagarens friska sida i första hand och inte individens sjukdom/skada. Detta synsätt har som följd att projektet inte formulerar skriftliga utlåtanden efter projektiden. Detta accepteras av huvuddelen av den personal som är knutna till projektet, men personal från Af anser i något undantagsfall att vistelsen i förrehabiliteringsprojektet bör avslutas med en skriftlig dokumentation avseende resultatet av förrehabiliteringen.

3. Förrehabiliteringsprojektets arbetsmetodik bygger på folkhögskolans metodik, människosyn och pedagogik, som bl a innebär ett positivt bemötande av individer i grupp. En gruppdynamik vars huvudsyfte är att individen skall få träna sitt självförtroende. Individen får tillsammans med personalen bestämma vilka moment han/hon vill delta i, vilket är utomordentligt värdefullt för dessa individer.

4. I arbetsmetodiken ingår en viktig princip som kallas **funktionell kravlöshet**, som har stor betydelse när det gäller i vilken takt individen vill/kan delta i folkhögskolans aktiviteter och det gäller särskilt i början av aktiviteten.

5. Så småningom tränas individen i tidsrutiner som ger trygghet inför den fortsatta rehabiliteringen.

6. Det är viktigt för folkhögskolan med positiva kontakter med försäkringskassan och arbetsförmedlingen Dessa kontakter är av stor betydelse inte minst mot bakgrund av att det är försäkringskassans och arbetsförmedlingens åsikter som kan leda till beslut om individers deltagande i förrehabiliteringsprojekt.

Detta är en sammanfattning av den rapport som Professor emeritus Alf Bergroth och Professor emeritus Jan Ekholm sammanställt efter deras UTVÄRDERING AV FÖRREHABILITERINGSPROJEKTET på 10 folkhögskolor som presenterades i oktober 2011. Rapporten i sin helhet kan beställas hos projektens samordnare Lars-Åke Stenström, Tfn 070-33 56 706

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden